

ละครกับเทศกาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร



นางลาว มาลินี งามวงศ์วาน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชานาฏศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ISBN 974-583-843-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I1699647x

Lakorn Kae-Bon At City Shrine

Miss Malinee Ngamvongvan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Arts

Department of Dance

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-583-843-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ละครแก่นที่ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวมาลินี งามวงศ์วาน

ภาควิชา

นาฏยศิลป์

อาจารย์ที่ปรึกษา

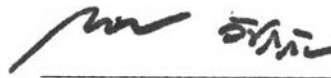
รศ.ดร.สุรพล วิจารณ์รัชต์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

อาจารย์ทองใบ เรืองนนท์



บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต



คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

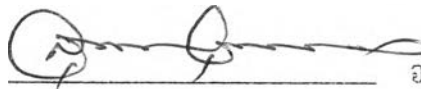
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรราชย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์



ประธานกรรมการ

(อาจารย์จรรยา นงแสงวิเชียร)



อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิจารณ์รัชต์)



อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ทองใบ เรืองนนท์)



กรรมการ

(อาจารย์บัญชา นิตยสุวรรณ)



กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิชิต ชัยเสวี)



พิมพ์ต้นฉบับบทกัณฑ์วัดโยธาภิรมย์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

มาลินี งามวงศาวาน : ละครแก๊บนที่ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร (LAKORN KAE-BON AT CITY SHRINE) อ.ที่ปรึกษา : รศ. ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และนายทองใบ เรืองนนท์, 213 หน้า. ISBN 974-583-843-8

วิทยาลัยวัฒนธรรมศึกษาด้านศิลปะการแสดง กรุงเทพมหานคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงที่มาของละครแก๊บนที่ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร กลวิธีและขั้นตอนในการแสดง ตลอดจนองค์ประกอบของละครแก๊บน อันมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของศิลปะการแสดงละครแก๊บน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทย

การแสดงละครแก๊บนเป็นศิลปะการแสดงชนิดหนึ่งที่ถูกใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2450 ในความดูแลของกรมวัง ต่อมาได้โอนมาอยู่ในความดูแลขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในปี พ.ศ. 2503

ผลการวิจัยพบว่า ละครแก๊บนที่ศาลหลักเมืองนี้มี 2 ลักษณะคือ แสดงเป็นรำถวายมือและแสดงเป็นละครรำ รำถวายมือเป็นการรำประกอบเพลงช้าเพลงเร็ว-ลาและเพลงระบำเบ็ดเตล็ด การแสดงละครที่พบมี 3 แบบคือ ละครชาตรี ละครชาตรีปนละครนอก ละครชาตรีปนพันทางผสมลิเก

ละครที่ศาลหลักเมืองมีแสดงเป็นประจำทุกวัน โดยหมุนเวียนกันแสดง 4 คณะ มีผู้แสดงรวมทั้งสิ้นประมาณ 84 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 12-75 ปี และมีแนวโน้มว่าผู้แสดงรุ่นใหม่ซึ่งมีอายุน้อยจะเข้ามาเป็นผู้แสดงมากขึ้น อันเนื่องมาจากกฎระเบียบใหม่ขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกที่กำลังแก้ไขในอนาคต

ภาควิชา นาฏศิลป์
สาขาวิชา นาฏศิลป์ไทย
ปีการศึกษา 2536

ลายมือชื่อนิติ สกน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม 2536 13002

C580028 : MAJOR THAI DANCE

KEY WORD: LAKORN KAE-BON / CITY SHRINE

MALINEE NGAMVONGVAN : LAKORN KAE-BON AT CITY SHRINE : THESIS ADVISOR
: ASSO. PROF. SURAPONE VIRULRUK, Ph.D. AND MR. TONGBIE RUANGNON 213
pp. ISBN 974-583-843-8

This thesis focuses on the studying of the origin, performance technique, structure and elements of Lakorn Kae-bon at Bangkok City shrine, which has its specific identity in order to maintain the art of Lakorn Kae-bon as a national cultural heritage.

Lakorn Kae-bon is one of the performing arts that the washer presents to the deities as a token of thank after the washer's request is fulfilled. Lakorn Kae-bon appeared at this shrine since 1907 under the supervision of the Office of the Royal Household and was transferred to the War Veterans Organization of Thailand in 1960.

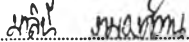
Lakorn Kae-bon at the City shrine has two different kinds of performance, dance and dance drama. Dance called Ramtawai-mue is based mainly upon Pleng Cha, Pleng Reo and other Songs for dance suites. Dance Drama or Lakorn can be categorized in to three styles : Lakorn Chatri, Lakorn Chatri mixed with Lakorn-Nok and Lakorn chatri mixed with Pun-Tang and Likay.

Lakorn Kae-bon at the City shrine performed alternately by four companies everyday. Performers including musicians are about eighty-four people with age ranges from twelve to seventy-five years old. There is a tendency that more younger generations will become Lakorn Kae-bon performers due to the new regulation of the War Veterans Organization of Thailand.

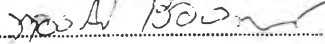
ภาควิชา..... นาฏยศิลป์

สาขาวิชา..... นาฏยศิลป์ไทย

ปีการศึกษา..... 2536

ลายมือชื่อนิสิต..... 

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... 

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... 



กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุณห์รักษา และอาจารย์ทองใบ เรืองนนท์ ได้กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีตลอดมา รวมถึงอาจารย์ปัญญา นิตยสุวรรณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ พันเอกบุญสืบ บุญยเกษิน หัวหน้าสำนักงานกิจการศาลหลักเมือง พันเอกนุสร งามละม้าย ผู้ช่วยหัวหน้าสำนักงานกิจการศาลหลักเมืองและเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือด้วยดี เสมอมา รวมถึงบรรดาคณะละครเก็บที่แสดงประจำที่ศาลหลักเมือง ที่ให้ความอนุเคราะห์เรื่องข้อมูลโดยมิได้คิดบัญชี ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณทุกๆ ท่าน มา ณ โอกาสนี้

ท้ายสุดนี้ แม้งานวิจัยฉบับนี้จะ เป็นประโยชน์เพียงน้อยนิดต่อการศึกษา ผู้วิจัยขออุทิศความดีนี้ ให้แก่พระคุณของครูบาอาจารย์ และบิดามารดา ที่อบรมสั่งสอนและเป็นกำลังใจในความสำเร็จของงานชิ้นนี้

มาลีณี งามวงศ์วาน



สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
- ขอบเขตของการวิจัย.....	5
- คำจำกัดความในการวิจัย.....	6
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 ความเป็นมาของละครกับที่ศาลหลักเมือง.....	9
- ความเป็นมาของละครกับที่ศาลหลักเมือง.....	10
- สถานที่สำหรับแสดง.....	14
- โรงละคร.....	15
- เรื่องที่ใช้แสดงและบทละคร.....	16
- ฉนตรีประกอบการแสดง.....	18
- เครื่องแต่งกาย.....	19
- วิธีการแสดงละครกับ.....	19
- จำนวนผู้แสดงและอัตราค่าจ้าง.....	21
3 องค์ประกอบของละครกับที่ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน..	24
- โรง.....	24
- ฉาก.....	33

	- เรื่องที่ใช้ในการแสดง.....	39
	- บทละคร.....	40
	- เครื่องดนตรี.....	41
	- เพลงที่ใช้ประกอบการแสดง.....	44
	- ผู้แสดง.....	46
	- เครื่องแต่งกาย.....	48
4	วิธีการแสดงละครแก่นที่ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร.....	59
	- การบูชาครู.....	59
	- การโหมโรง.....	61
	- การประกาศหน้าบท.....	64
	- การรำซัดไหว้ครู.....	68
	- การแสดงละคร.....	77
	- บทร้อง.....	83
	- บทเจรจา.....	88
	- การรำ.....	95
	- บทตลก.....	99
	- การสวมบทบาทของตัวละคร.....	105
	- การตีความหมายจากการให้เรื่อง.....	106
	- ทิศทางการเข้าออกของตัวละคร.....	107
	- การแสดงออกทางอารมณ์.....	109
5	รำถวายมือ.....	122
	- รำถวายมือแบบเพลงช้าเพลงเร็ว.....	123
	- รำถวายมือแบบเบ็ดเตล็ด.....	147
6	การจัดการโดยองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.....	151
7	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	169

สรุปผลการวิจัย.....	169
ข้อเสนอแนะ.....	176
บรรณานุกรม.....	177
ภาคผนวก ก.....	178
ภาคผนวก ข.....	196
ภาคผนวก ค.....	198
ภาคผนวก ง.....	202
ประวัติผู้วิจัย.....	213

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1	24
2	26
3	27
4	28
5	30
6	33
7	34
8	35
9	39
10	47
11	48
12	49
13	50
14	51
15	52
4.1	80
2	94
6.1	157
2	158
3	159
4	163
5	164
6	167
7	168
-	183
-	184

- ศาลหลักเมือง ภาพถ่ายครั้งรัชกาลที่ 6.....	186
- เสาหลักเมืองต้นปัจจุบันเมื่อครั้งมีรูปเทวารักษ์หลักเมืองติดอยู่.....	187
- ศาลหลักเมืองหลังการบูรณะปรับปรุงในปี.ศ. 2512.....	190
- ศาลหลักเมืองปัจจุบัน ปรับปรุงในปี.ศ. 2525.....	191